

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.70>

УДК 336.6

А. В. Мейш,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі, Хмельницький національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6836-6904>

О. Б. Кондрат,

к. е. н., комерційний директор, ТОВ «АПТТ-ТРЕЙДИНГ ЛТД»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2021-2639>

А. А. Моца,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри географії та туризму, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2603-6269>

ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ ТА ФАЛЬСИФІКАЦІЯМ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

A. Meish,

PhD in Economics, Associate Professor,

*Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Entrepreneurship and Trade, Khmelnytskyi National University*

O. Kondrat,

PhD in Economics, Commercial Director of APTT-TRADING LTD LLC

A. Motsa,

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Geography and Tourism,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

DETECTION AND PREVENTION OF FRAUD AND FALSIFICATION IN FINANCIAL REPORTING

У світлі глобалізації фінансових ринків та інтенсифікації корпоративних операцій, проблема забезпечення прозорості фінансової звітності та боротьби з шахрайством стає особливо актуальною. Метою дослідження є систематизація та аналіз напрямів виявлення й запобігання фінансовому шахрайству. Розглянуто основні передумови фальсифікації фінансової звітності. Акцентовано увагу, що у світовій практиці для різних ланок персоналу підприємства існують різні форми відповідальності, спрямовані на виявлення помилок і запобігання шахрайству. Обґрунтовано доцільність формування сприятливого середовища для протидії фінансовому шахрайству всередині компанії, що включає внутрішній контроль і аудит, розробку і поширення внутрішньої політики і стандартів, спрямованих на мінімізацію ризиків. Дано рекомендації: вдосконалити системи внутрішнього контролю та аудиту шляхом інтеграції сучасних технологій і методологій; використовувати аналітику великих даних для прогнозування та виявлення аномалій; проводити навчання персоналу з питань антифроду; розробити чітку процедуру реагування на випадки виявлення шахрайства. Наголошено, що ефективне запобігання шахрайству вимагає комплексного підходу, який передбачає оцінку персоналу, інформаційну прозорість, систему звітування, внутрішні контрольні системи, корпоративну культуру та етику, регулярний моніторинг і оновлення стратегій.

In the context of the globalization of financial markets and the intensification of corporate operations, ensuring the transparency of financial reporting and combating fraud has become especially relevant. This issue pertains not only to business ethics but also to a key factor in the stability of the national economy. Ukraine, on its path to integration into the global economic space, faces challenges that require the enhancement of internal control mechanisms and regulatory frameworks in financial accounting. The aim of this study is to systematize and analyze the approaches to detecting and preventing financial fraud.

The study examines the primary preconditions for financial statement falsification: the presence of risk factors, opportunities for fraud, and the absence of high moral and ethical standards. It emphasizes that in global practice, different levels of corporate personnel have varying forms of responsibility aimed at identifying errors and preventing fraud. An examination of international experiences reveals that modern anti-fraud systems integrate data consolidation and cleansing with predictive analytics, fraudulent network analysis, and investigation management.

The study substantiates the need to create a favorable environment for combating financial fraud within companies, which includes internal control and auditing, the development and dissemination of internal policies and standards aimed at minimizing risks. It has been determined that the most effective method for detecting and preventing financial statement fraud is internal auditing, which uncovers the majority of violations. Recommendations include enhancing internal control and audit systems by integrating modern technologies and methodologies, utilizing Big Data analytics to predict and detect anomalies, training personnel in anti-fraud measures, and developing a clear response procedure for detected fraud cases.

It is noted that effective fraud prevention requires a comprehensive approach involving personnel assessment, information transparency, reporting systems, internal control systems, corporate culture and ethics, regular monitoring, and updating strategies.

Ключові слова: *фінансове шахрайство, фальсифікація звітності, внутрішній аудит, комплаєнс-контроль, корпоративна етика.*

Keywords: *financial fraud, falsification of reporting, internal audit, compliance control, corporate ethics.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У світлі глобалізації фінансових

ринків та інтенсифікації корпоративних операцій, проблема забезпечення прозорості фінансової звітності та боротьби з шахрайством стає особливо актуальною. Це не лише питання ділової етики, але й ключовий чинник стабільності національної економіки. Україна, перебуваючи на шляху інтеграції до світового економічного простору, стикається з викликами, які вимагають вдосконалення внутрішніх контрольних механізмів та нормативно-правового регулювання у сфері фінансового обліку.

На практичному рівні проблема полягає у низькій культурі внутрішнього аудиту вітчизняних компаній через недостатні навички аудиторського персоналу, а також відсутність суворих внутрішніх правил і процедур, які б сприяли ефективному виявленню та запобіганню шахрайству. Така ситуація призводить до посилення ризику фінансових втрат, підриву довіри інвесторів і партнерів, що може мати далекосяжні наслідки для всієї економіки. Розвиток і впровадження системних методів внутрішнього аудиту та контролю необхідні для забезпечення фінансової стабільності й прозорості бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми запобігання шахрайству та фальсифікації фінансової звітності зробили вітчизняні і зарубіжні вчені. М. М. Василюк та Ю. Я. Заграй [1] проаналізували особливості шахрайства в рамках сучасної практики українського аудиту. С. П. Чорнуцький [7] розглянув методику виявлення фактів фінансового шахрайства. О. Стецюк і В. Чубай [6] вивчали способи виявлення та запобігання фінансовому шахрайству на підприємствах. J. T. Wells [10] у своїй праці «Principles of fraud examination» розглянув принципи розслідування фінансових шахрайств. Дана проблематика висвітлюється також в експертній літературі, в публікаціях у сучасних інтернет виданнях, зокрема в FAService [8].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація та аналіз напрямів виявлення й запобігання фінансовому шахрайству.

Виклад основного матеріалу дослідження. Шахрайство є універсальною загрозою для стійкості та прозорості організацій. Тому актуальною є проблема впровадження суворих контрольних механізмів і методів його виявлення. Розподіл шахрайств на основні категорії дозволяє точніше ідентифікувати типи ризиків та визначити специфічні стратегії для кожного з них.

Незаконне привласнення активів становить значну частку випадків шахрайства, що свідчить про необхідність контролю та ефективного управління внутрішніми ресурсами організацій. Шахрайство з фінансовими звітами менш поширене і складає лише 5% усіх випадків. Однак цей вид шахрайства може призвести до значних фінансових втрат і підризу довіри інвесторів та інших зацікавлених сторін, оскільки включає маніпуляції з даними, які можуть впливати на інвестиційні рішення та ринкову вартість компанії [8].

Д. Т. Wells виділяє три основні групи осіб, задіяні в шахрайстві з фінансовою звітністю (Рис.1).

Рис. 1. Основні учасники фальсифікації фінансових звітів

Примітка: систематизовано авторами на основі [10].

Організована злочинність використовує фальшиву фінансову звітність для отримання кредитів або створення ілюзії вартості цінних паперів. Терміном «pump and dump» описують вид шахрайства на фінансових ринках, при якому

злочинці штучно завищують ціну акцій або інших цінних паперів, використовуючи неправдиву інформацію для залучення інвесторів. Після того, як ціна акцій внаслідок цих маніпуляцій суттєво зростає, шахраї продають свою частку за завищеними цінами, отримуючи надприбуток. Після продажу великої кількості акцій, ціна на них різко падає, а нові інвестори несуть значні збитками

Службовці середнього та нижчого рівня можуть маніпулювати звітністю на рівні підрозділів або дочірніх компаній, щоб приховати їх неефективність чи заради фінансових стимулів. Вище керівництво може впливати на фінансові результати корпорації.

Не всі маніпуляції можна ідентифікувати шляхом проведення стандартних аудиторських перевірок чи внутрішнього контролю. Осмислення фальсифікації звітності в рамках більш широкого контексту шахрайств у фінансовій діяльності та бухгалтерському обліку є ключовим для розробки ефективних стратегій її виявлення та запобігання [10].

Науковці пропонують досить широке тлумачення фінансового шахрайства: кримінально-каральні дії у сфері грошового обігу, які охоплюють широкий спектр злочинів – від обману і зловживання довірою до фальсифікації документів. Ці дії включають переведення безготівкових коштів державних, комерційних і громадських організацій в готівкові доходи, отримання незаконного прибутку за рахунок приховування фактичних доходів, несплату податків, а також маніпуляції з виплатами і відсотками за кредитами, страхуванням і збереженням грошових коштів чи іншими фінансовими угодами між громадянами [9].

Європейський суд аудиторів (ЕСА), як найвищий орган національного фінансового управління в ЄС, класифікує порушення на два типи: умисні (фінансове шахрайство) і ненавмисні помилки. Згідно з актом Ради ЄС, «шахрайство щодо видатків» означає будь-яку дію або помилку при поданні неправдивих даних або документів, що призводить до незаконного використання коштів з бюджету ЄС. «Шахрайство щодо доходів» означає будь-

які дії або помилки, які призводять до незаконного зменшення ресурсів бюджету ЄС [7].

В українській правозастосовній практиці відсутня офіційна статистика та рекомендації щодо запобігання фінансовому шахрайству, що обумовлено невключенням однойменного складу злочинів до діючого Кримінального кодексу. Для порівняння, Федеральне бюро розслідувань США у своїх звітах про рівень злочинності виділяє категорію так званих «білокомірцевих злочинів», що виокремлює фінансове шахрайство серед інших економічних злочинів [9].

Фінансове шахрайство тісно пов'язане з обліковими документами, які структуровані за декількома рівнями. Найбільший інтерес для користувачів звітності становить інформація про фінансові результати діяльності підприємства, що дозволяє ефективно планувати та приймати управлінські рішення, спрямовані на підвищення продуктивності господарювання. Звітність у широкому розумінні включає облікові записи, які відображають господарську діяльність організації і дозволяють відслідковувати її фінансовий стан. У вузькому розумінні звітність розглядають як таблиці, що синтезують дані для аналізу фінансового стану та ефективності діяльності підприємства. Фінансова звітність є єдиною системою даних, сформованою на основі бухгалтерського обліку, яка відображає майновий і фінансовий стан організації на звітну дату [5].

В Україні діє багаторівнева система регулювання обліку та звітності. На першому рівні регламентація обліку забезпечується Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює єдині правові та методологічні основи ведення бухгалтерського обліку. Документи другого рівня включають національні положення та стандарти, затверджені Міністерством фінансів України, що слугують основою для подальшого регламентування обліку на підприємствах. Третій рівень методологічних документів має рекомендаційний характер та пояснює положення вищих рівнів, а документи четвертого рівня адаптуються на рівні підприємств з урахуванням їх специфіки. Недотримання вимог цих документів може призвести до

викривлень у фінансовій звітності, які можуть бути наслідком помилок або недобросовісних дій [3; 4].

Застосування бухгалтерських стандартів, як національних, так і міжнародних, відкриває широке поле для можливих маніпуляцій, особливо, коли мова йде про вибір методів бухгалтерського обліку, де відмінність між вибором найкращої альтернативи для правдивого і повного відображення інформації та навмисним її викривленням може бути недостатньо чіткою. Як показує практика, фальсифікація фінансової звітності зазвичай виникає за наявності трьох основних передумов.

Наявність фактора ризику. Може бути зовнішній тиск, як-от необхідність задовольнити фінансові показники, які вимагають інвестори чи кредитори, або внутрішній тиск, наприклад, бажання зберегти робоче місце або отримати бонус.

Можливість здійснення фальсифікації. Стосується слабких місць у системі внутрішнього контролю, яка дозволяє особам із доступом до фінансової звітності маніпулювати даними без значного ризику бути виявленими.

Відсутність високих морально-етичних стандартів. Якщо культура компанії або особистісні якості окремих співробітників не сприяють етичній поведінці, то збільшується ймовірність фальсифікації звітності [1].

Маніпуляція фінансовою звітністю є складною проблемою у сфері фінансового менеджменту та бухгалтерського обліку, яка потребує інтегрованого підходу до її розв'язання. Ефективне зниження ризиків, пов'язаних із помилками або маніпуляціями фінансових показників, починається з розуміння мотивів, які стоять за порушеннями. Всі види маніпуляцій у фінансовій звітності впливають на ключові її елементи, включаючи завищення балансової вартості, доходів і витрат.

М. Виноградова і Л. Жидєєва акцентують увагу на тому, що у світовій практиці для різних ланок персоналу підприємства існують різні форми відповідальності, спрямовані на виявлення помилок і запобігання шахрайству (Табл. 1).

Таблиця 1. Відповідальність управлінського персоналу за запобігання та виявлення випадків шахрайства та помилок

Ланка відповідальності	Вид відповідальності
Керівництво підприємства	Відповідальність за фінансову звітність; за уникнення і виявлення шахрайств та помилок; за аудиторський висновок.
Вищий управлінський персонал	Відповідальність за цілісність системи обліку; наявність контролю та моніторингу ризиків; фінансовий контроль.
Управлінський персонал	Відповідальність за створення умов для контролю; за підтримку відповідних заходів і процедур; ефективне ведення бізнесу.

Джерело: сформовано авторами на основі [2].

При виявленні помилок важливо встановити причини, що їх спричинили. Керівник або головний бухгалтер повинен оцінити вплив можливих шахрайств або помилок на фінансову звітність. Якщо помилки виявлені у системі внутрішнього контролю або їх можна було запобігти, але цього не сталося, то управлінський персонал повинен переглянути склад комісії з внутрішнього контролю та спланувати дії для посилення контрольних процедур.

Ключовим для створення ефективної методики запобігання і виявлення шахрайства на підприємствах є вивчення міжнародного досвіду у цій сфері. Шахрайські схеми розвиваються та отримують нові форми, зокрема через глобалізацію взаємозв'язків і застосування нових інформаційних технологій. Через те, що багато шахрайських схем у різних країнах схожі, порівняльний аналіз дозволяє виявити їхні спільні елементи, закономірності виникнення і розкриття.

Вивчення зарубіжного досвіду показує, що сучасні рішення з протидії шахрайству включають багаторівневі програмні комплекси, які забезпечують перетворення і очищення даних, аналітику і звітність. Вони використовують різноманітні аналітичні алгоритми, кожен з яких адаптований для виявлення певного типу шахрайства. Такі системи об'єднують консолідацію та очищення даних з прогностною аналітикою, аналізом шахрайських мереж і управлінням розслідуваннями.

Важливим є також формування сприятливого середовища для протидії фінансовому шахрайству всередині компанії, що включає розробку і

поширення внутрішньої політики і стандартів, спрямованих на мінімізацію ризиків. Серед них – Кодекс корпоративної етики, який визначає норми поведінки співробітників, політику щодо відбору постачальників, прийняття подарунків, повідомлення про порушення, конфлікт інтересів і конфіденційність. На корпоративному рівні широко застосовуються запобіжні заходи, що включають внутрішній контроль і аудит.

Як інструменти запобігання шахрайству на підприємствах використовуються різні методи аудиту та контролю, спрямовані на виявлення та запобігання неправомірним діям. Найчастіше використовується зовнішній аудит (83% підприємств), однак з огляду на кількість виявлених шахрайств (4%) його ефективність залишається низькою. Широко використовуються такі методи, як комплаєнс-контроль (81%), внутрішній аудит (74%) та управлінська сертифікація фінансової звітності (73%) (Рис 2). Проте понад 40% шахрайських дій так і не були виявлені цими методами. Найбільш ефективним методом запобігання і виявлення шахрайства та фальсифікації фінансової звітності є внутрішній аудит, за допомогою якого виявляють найбільшу частину шахрайств та фальсифікацій – 15%.

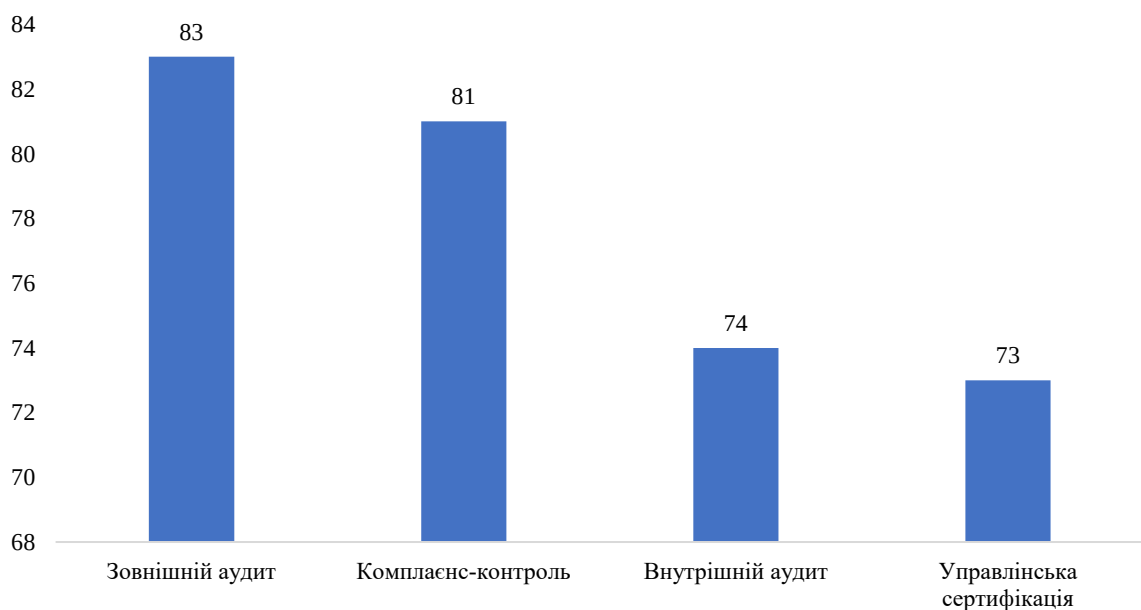

Рис. 2. Інструменти виявлення шахрайства

Джерело: згруповано за даними [6]

Для зменшення ризику шахрайства доцільно вдосконалити системи внутрішнього контролю та аудиту, зокрема, шляхом інтеграції сучасних

технологій і методологій. Рекомендується посилити процедури оцінку ризиків, використовувати аналітику великих даних для прогнозування та виявлення аномалій, а також проводити неперервне навчання персоналу з питань антифроду. Щоб мінімізувати вплив можливих порушень важливо також розробити чітку процедуру реагування на випадки виявлення шахрайства, включаючи правові та дисциплінарні заходи (Рис. 3).

Рис. 3. Послідовність виявлення та запобігання шахрайству та фальсифікації фінансової звітності з використанням внутрішнього аудиту

Примітка: авторська розробка.

Запобігання шахрайству в бізнес-структурах, незалежно від їх розмірів, вимагає розробки та імплементації спеціалізованого плану. Дослідження Асоціації сертифікованих експертів з боротьби з шахрайством показало, що шахрайські діяння тривають у середньому 18 місяців перед їх виявленням. Запровадження певних процедур та механізмів контролю може значно знизити ймовірність шахрайських дій.

Оцінка персоналу. Попереднє вивчення, оцінка та ретельний моніторинг співробітників дозволяють керівництву ідентифікувати потенційні ризики. Важливо виявити поведінкові ознаки, що вказують на можливість вчинення неправомірних дій, як-от зміни у поведінці чи ставленні до роботи. Збір інформації про особисті чи фінансові зміни в житті співробітників також може бути індикатором потенційних ризиків.

Інформаційна прозорість та системи звітування. Ознайомлення працівників із корпоративною політикою боротьби з шахрайством та чітке встановлення відповідальності за такі дії здійснює стримуючий вплив на потенційних правопорушників. Анонімна система звітування спонукає співробітників повідомляти керівництву про будь-які помилки або нетипові дії колег без страху перед можливими репресіями.

Внутрішні контрольні системи. Розробка і впровадження внутрішніх контрольних процедур є критично важливими для захисту активів та забезпечення точності фінансової інформації. Розподіл обов'язків між співробітниками та ведення детальної документації сприяють виявленню й усуненню можливих розбіжностей у фінансових записах.

Корпоративна культура і етика. Створення позитивного робочого середовища і культури корпоративної відкритості зменшує кількість випадків шахрайства. Встановлення чіткої корпоративної політики та стандартів поведінки на робочому місці відіграє ключову роль у запобіганні шахрайству.

Регулярний моніторинг і оновлення стратегій. Оновлення та адаптація стратегій протидії шахрайству з урахуванням сучасних технологічних і організаційних змін дозволяють підтримувати їхню ефективність. Залучення

зовнішніх фахівців для оцінки існуючих систем і надання ними рекомендацій щодо їх покращення забезпечить надійність внутрішніх контрольних процедур.

Таким чином, системний підхід до розробки і реалізації комплексних стратегій із запобігання і виявлення шахрайства на підприємствах допомагає мінімізувати потенційні втрати і забезпечує стабільність корпоративних операцій [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Фінансове шахрайство у звітності є комплексною проблемою, яка характеризується недостатньою правовою регламентацією, відсутністю офіційної статистики, що ускладнює ідентифікацію та протидію цьому виду злочинів. Це включає навмисне викривлення фінансових даних, що впливає на інвестиційні рішення та ринкову вартість компаній, призводячи до значних фінансових втрат і підриву довіри з боку зацікавлених сторін. Шахрайство також включає маніпуляції власниками компаній і вищим керівництвом, спрямовані на отримання неправомірних прибутків та інших переваг за рахунок фальсифікації фінансової звітності.

Фінансова звітність, зважаючи на її здатність впливати на інвестиційні рішення та корпоративне управління, стає вразливою до маніпуляцій у контексті застосування бухгалтерських стандартів, особливо, коли на поведінку співробітників впливають зовнішній та внутрішній тиск, можливості для фальсифікації через слабкі місця у системі контролю та низькі морально-етичні стандарти.

Зовнішній аудит застосовується на 83% підприємств, але виявляє лише 4% шахрайств. Широко використовуються й інші методи, такі як комплаєнс-контроль (81%), внутрішній аудит (74%), та управлінська сертифікація фінансової звітності (73%), але понад 40% шахрайських дій так і не були виявлені. Це вказує на необхідність посилення існуючих механізмів внутрішнього контролю та розвитку більш ефективних стратегій моніторингу для протидії фінансовим маніпуляціям.

Ефективне запобігання шахрайству вимагає комплексного підходу, який передбачає оцінку персоналу, інформаційну прозорість, систему звітування, внутрішні контрольні системи, корпоративну культуру та етику, регулярний моніторинг і оновлення стратегій.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у вивченні аналітичних методів виявлення і запобігання шахрайству, заснованих на застосуванні комп'ютерних технологій.

Література

1. Василюк М. М., Заграй Ю.Я. Особливості визначення шахрайства в сучасній практиці вітчизняного аудиту. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2006. № 3. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12705/1/Василюк%20М.М.%20С%20Заграй%20Ю.Я.%20С.200-204.pdf> (дата звернення: 9.04.2024).
2. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 654 с.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <http://www.pro-u4ot.info/> (дата звернення: 9.04.2024).
4. МСА 450 «Оцінка викривлень, ідентифікованих під час аудиту». *Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг*. 2016-2017 р.р. Ч. I. С. 515-561. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/International> (дата звернення: 9.04.2024).
5. Спасенко О. Роль фінансової звітності в процесі управління сільськогосподарським підприємством. *Студентський науковий Вісник*. 2013. № 1(8). Ч. 1. С. 610-614.
6. Стецюк О., Чубай В. Способи запобігання та виявлення фінансового шахрайства на підприємстві. *Молодий вчений*. 2023. №3 (115). С. 120-127.

7. Чорнуцький С.П. Суть і методика виявлення фактів фінансового шахрайства. *Економіка та держава*. 2011, № 7. С. 127-131.
8. Шість стратегій протидії шахрайству в бізнесі. *FAService*. 2023. URL: <https://cfo.ua/ukr/6strategiy> (дата звернення: 9.04.2024).
9. The official site of Federal Bureau Of Investigations. *Reports and publications*. URL: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications> (Accessed 9 Apr. 2024).
10. Wells J.T. Principles of fraud examination. Hoboken, New York: John Wiley and Sons, 2005.

References

1. Vasyliuk, M.M. and Zahraj Yu.Ya. (2006), “Features of fraud detection in the modern practice of domestic audit”, *Bulletin of the Prykarpattia University. Economics*, [Online], vol 3, available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12705/1/Vasylyuk%20M.M.%2C%20Zagrai%20Y.Y.%20P.200-204.pdf> (Accessed 9 Apr. 2024).
2. Vynogradova, M.O. and Zhydieieva, L.I. (2014), *Audyt [Audit]*, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
3. Ministry of Finance of Ukraine (2013), “Methodological recommendations for filling out financial reporting forms”, available at: <http://www.pro-u4ot.info/> (Accessed 9 April 2024).
4. Ministry of Finance of Ukraine (2016-2017), “ISA “450 Evaluation of Misstatements Identified During the Audit”, *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*, vol. 1, pp. 515-561, available at: <https://mof.gov.ua/storage/files/International> (Accessed 9 April 2024).
5. Spasenko, O. (2013), “The role of financial reporting in the management process of an agricultural enterprise”, *Student Scientific Bulletin*, vol. 1, no. 18, pp. 610-614.

6. Stetsiuk, O. and Chubaj, V. (2023), “Methods of prevention and detection of financial fraud in the enterprise”, *Young Scientist*, vol. 3, no. 115, pp. 120-127.
7. Chornuts’kyj, S.P. (2011), “The essence and methodology of detecting financial fraud facts”, *Economy and State*, vol. 7, pp. 127-131.
8. FAService (2023), “Six strategies to counteract fraud in business”, available at: <https://cfo.ua/ukr/6strategiy> (Accessed 9 Apr. 2024).
9. The official site of Federal Bureau Of Investigations. (2024), “Reports and publications”, available at: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications> (Accessed 9 Apr. 2024).
10. Wells, J.T. (2005), *Principles of fraud examination*, John Wiley and Sons, Hoboken, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2024 р.